

BASEL KRİTERLERİ VE TÜRK BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

İbrahim ARSLAN*

ÖZET

Bankacılık ve finans sektörünün sınır tanımayan bir şekilde büyümesi ve küreselleşmesi üzerine bu sektörün belirli standartlara uygun olarak çalışması yönünde faaliyetlere girilmiştir. Bunun sonucunda Basel-1 ve Basel-2 kriterleri oluşturulmuş ve birçok ülke tarafından benimsenmiştir. Türkiye de, Basel-2 kriterlerini 2009 yılından itibaren uygulamayı kabul eden ülkelerden biridir.

Basel-2 kriterleri özellikle bankaların kredi verme şartlarını ağırlaştırmakta ve teminat konusunda işletmelere ağır şartlar getirmektedir. Bu şartları yerine getiren işletmeler daha kolay ve daha düşük faizle kredi bulabileceklerdir. Şartları yerine getirmekte zorlanan işletmeler ise krediyi daha çok teminat vermek suretiyle ve doğal olarak daha yüksek faizle alabileceklerdir.

Kriterlerin uygulamasının yaklaşması sebebiyle bankaların ve işletmelerin kendilerini buna hazırlaması gerekmektedir. Ülkemiz açısından bankaların kendilerini Basel-2 kriterlerine hazırlamaya başladıkları görülmektedir. Ancak aynı şeyi işletmeler açısından söylemek mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Basel-1, Basel-2, Basel Kriterleri, Kredi teminatı

ABSTRACT

As banking and finance sector has substantially developed and become global, some steps to ensure the standardization in this sector have been taken in this sector. As a result of these attempts, Basel-1 and Basel-2 criteria were established and these were adopted by many countries. Turkey is one of the countries which agree to comply with these criteria beginning from 2009.

Basel-2 criteria especially make credit loan conditions heavier and put heavy conditions on assurance by enterprises. The enterprises meeting these conditions will be able to find credits with lower interest easier. The enterprises that have difficulty in meeting these conditions will only be able to contract loans with higher assurances and thus naturally with higher interest.

As the date for the implementation of these criteria is approaching, banks and enterprises should get ready for them. In our country, banks seem to be getting ready for Basel-2 criteria. However, the same cannot be said about enterprises.

Keywords: Basel-1, Basel-2, Basel Criteria, Loan Assurance

GİRİŞ

Dünyada çok hızlı bir şekilde yaşanan ekonomik gelişmeler doğal olarak bütün sektörleri etkilemektedir. Bu gelişmelerden doğrudan doğruya ve en fazla etkilenen sektörlerden biri de finans sektörü olmuştur. Zira, ticari hayatın sirkülasyonu birinci derecede, finans sektörünün sağlıklı çalışmasına bağlıdır. Finans sektörünün en önemli aracı ise gerektiğinde reel sektörü finanse eden bankalardır.

Birçok alanda olduğu gibi bankacılık alanında da son yıllarda küreselleşmenin etkilerini görmek mümkündür. Nitekim, bunun bir sonucu olarak, rekabet gücünü daha da artırmak isteyen bankalar arasında devralma ve birleşmelerin arttığı açıkça gözlenmektedir. Banka şirketleri arasındaki devralma

* Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi

ve birleşmelerin artması, güç dağılımını ve dengeleri doğrudan doğruya etkilemektedir. Bu etkileşimin sonucu olarak, uluslararası büyük bankalar, risk yönetiminin önemini keşfetmişler ve taşınan risklerin farkında olarak bu risklere karşı gerekli tedbirlerin alınmasıyla muhtemel kayıpların engellenmesinin bankalar için yarattığı katma değer farkına varmışlardır. Bunun üzerine bankalar konuyla ilgili yetişmiş personel politikası oluşturmak ve bunları elde tutabilmek amacıyla önemli miktarda yatırım yapmak zorunda kalmışlardır. Ayrıca, Ar-Ge faaliyetleri yürütmek ve bilgi sistemlerini geliştirmek için milyonlarca dolarlık yatırım yapılması kaçınılmaz bir sonuç olmuştur. Bu gelişmelerin sonunda bazı uygulamalar tercih edilmeye başlanmıştır. Nihayet, ortaya çıkan en iyi uygulamalar, Basel Kriterleri olarak ifade edilen düzenlemelerin esin kaynağını oluşturmuştur.

Basel kriterleri, kredi faiz oranının belirlenmesi ve hangi unsurların teminat olarak kabul edilebileceği konularında bankalar ve kredi talep eden işletme sahiplerinin alışkanlıklarının önemli ölçüde değişmesine yol açmıştır. Süreç halen devam ettiği için değişikliklerin daha başka konularında da sürmesi sürpriz olmayacaktır.

Türkiye ekonomisi ve Türk bankacılık sistemi gelişmesini hızlı bir şekilde sürdürmektedir. Bu gelişmenin en belirgin göstergesi, bankacılık sektörüne yapılan yabancı sermaye girişindeki artıştır. Bu durum, zaten uluslararası nitelik arzeden bankacılığın bu niteliğini artırmakta, dolayısıyla, bankacılık sektörü ile ilgili uluslararası girişimlerin bağlarını güçlendirmektedir. Bu anlamda, Basel kriterleri, bankacılık sektörünün bazı yeni kurallarını oluşturmaktadır.

Ülkemizde bankacılık faaliyetlerinin seyrine bakıldığında Basel kriterlerini gerçekleştirme aşamasının kolay olmayacağı rahatlıkla söylenebilir. Bu zor aşamaları atlatmak hususunda bankalar üzerlerine düşen görevleri yerine getirmeye başlamışlardır. Aynı şekilde, özellikle yabancı denetim ve derecelendirme kuruluşlarının da Türkiye’de konuşlandığı ve hazırlıklarını tamamladığı söylenebilir. Ancak, Basel kriterlerinden en fazla etkilenecek olan kredi müşterileri açısından bunu söylemek pek mümkün değildir.

I. BASEL KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI VE TEMEL ESASLARI

Bankacılık sektörünün uluslararası kabul gören kuralları Basel - 1 ve Basel - 2 olarak ifade edilmektedir. Birbirini tamamlayan bu kriterler, bankacılık sektörünün ihtiyaçlarına ve bankaların risk üstlenme kıstaslarına göre gelişmeler ve değişiklikler içermektedir.

A) BASEL - 1 KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI ¹

Bankacılık denetimiyle ilgili önemli hususların anlaşılmasının kolaylaştırılması ve dünya genelinde bankacılık denetiminin kalitesinin iyileştirilmesi amacıyla

¹ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Çalışma Tebliği Sayı: 1 / Ocak 2008, CRD/Basel - 2 Ülke Uygulamaları, s. 10.

Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)² bünyesinde faaliyet gösteren ve 1974 yılında oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesinin³ üyeleri Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD'nin dahil olduğu 13 ülkenin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinin yetkililerinden müteşekkildir. Komite, ulusal sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda asgari bir standart oluşturmak amacıyla Basel - 1 olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını 1988 yılında yayımlamıştır.

Basel Komitesi tarafından uluslararası platforma duyurulan sermaye yeterliliği düzenlemesi, pek çok ülkede farklı normlarla uygulanan sistemleri tekdüze hale getirmiş ve söz konusu düzenlemeye 1996 yılında piyasa riski hesaplaması dahil edilmiştir. Basel - 1 düzenlemesi olarak adlandırılan bu düzenleme, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülkenin denetim otoritesince kabul görmüş olup, şu an itibarıyla 100'den fazla ülkede uygulamada bulunmaktadır.

Basel - 1 (Sermaye Yeterliliği Uzlaşısı), Uluslararası bankacılık sisteminin sağlamlığının ve istikrarının güçlendirilmesine ve uluslararası aktif bankaların arasındaki rekabetin geliştirilmesine yardımcı olmuştur. Ancak, finansal piyasalar zaman içinde önemli ölçüde gelişmiş ve dünya finansal sistemi dikkate alınabilecek ölçüde ekonomik türbülansa maruz kalmıştır. Ayrıca Basel - 1; bankaların risk düzeylerini tam olarak yansıtmaması, düzenlemenin yarattığı farklılıklar nedeniyle oluşabilecek arbitrajı engelleyememesi, operasyonel risk gibi bazı riskleri içermemesi ve OECD ülkesi kriterinin yol açtığı rekabet eşitsizliği nedeniyle bankalarda yeterli sermaye ve risk yönetimine sahip olunması veya bankacılık sisteminin güven ve sağlamlığının temin edilmesi hususlarında yetersiz kalmış ve yeni bir düzenleme ihtiyacı hasıl olmuştur.

B) BASEL - 1 KRİTERLERİNİN TEMEL ESASLARI

Basel - 1 kriterlerinin en temel esası, kredi verilecek olan müşterinin kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesidir. Kredilendirmede OECD ülkesi olanlar lehine kredi kolaylıkları sağlanması esası geçerli olmuştur.

Basel - 1 kriterleri ile bankaların krizlere ve finansal kırılganlığa karşı dayanıklılığını arttırmak üzere ve finansal istikrarı sağlamak amacıyla uymaları gereken temel kriterler belirlenmiştir. Basel - 1 kriterleri, bankaların kredi

² BIS (Bank for International Settlements – Uluslararası Ödemeler Bankası), 17 Mayıs 1930'da, uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuştur. BIS Yönetim Kurulu'nun 17 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerin kendi ülkelerinden seçecekleri 6 ek üyenin yanı sıra, 5 tane de seçimle iş başına gelen üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır.

³ Basel Komitesi, 1974 yılında G -10 ülkelerinin Merkez Bankası Başkanları tarafından oluşturulmuş bir kuruluştur. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde faaliyet göstermektedir.

verirken belirli esasları uygulamasını ve risk üstlenme katsayılarının belirli bir değerin üstünde olmamasını önermektedir. Aynı zamanda, bunları temin etmek için bankaların sermaye yeterliliğinde uluslararası standartlar belirlenmiştir. Buna göre, Sermayenin risk ağırlıklı aktiflere oranına % 8 alt sınırı getirildi. Banka bir kaynağını belli bir kullanıma tahsisi ederken nakdi ve yada gayri nakdi riski tahsisi ederken yarattığı 100 birim için 8 birim sermaye bulundurma zorunluluğu vardır. Yani kredi verecek olan banka veya kredi kuruluşu sermayesinin en fazla 12,5 katı kadar risk alabilecektir. Bu durumda, yeni kredi tahsis etmek durumunda olan banka veya kredi kuruluşları şayet risk katsayısını tamamlamışlarsa sermaye artırımına gitmek zorunda kalacaklardır. Bu zorunluluk doğal olarak yeni kredi maliyeti olarak müşteriye yansıtacaktır. Basel - 1 kriterleri bu anlamda risk ölçümlemesini tek ölçüye bağlamış bulunmaktadır. Bu durum kısa süre içerisinde yetersiz kalmış ve değiştirilmesi kaçınılmaz olmuştur.

Başlangıç olması sebebiyle olsa gerek, Basel - 1 kriterleri özetle yukarıda belirtilenlerden ibarettir. Sözkonusu temel esasların, risk yönetiminde tek bir ölçüye bağlı kalınması, ağırlıklı olarak sermaye odaklı olması, işletmelerin sınıflandırılmasında ve kredilendirilmesinde çeşitlilik sağlanmaması sebebiyle uzun süre uygulanması mümkün olmamıştır. Nitekim, 1988 yılında kabul edilen Basel - 1 kriterleri 2004 yılında yerini Basel - 2 kriterlerine bırakmıştır.

C) BASEL - 2 KRİTERLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞI ⁴

Basel - 2 Uzlaşısı, riskleri, yasal özkaynak ihtiyaçları ile daha iyi eşleştirmiş, risk ölçümü ve yönetimindeki gelişmeleri dikkate alarak daha kapsamlı bir yaklaşım inşa etmiş, finansal sistemdeki güvenliği ve sağlamlığı desteklemeyi ve rekabet eşitliğini kolaylaştırmayı sürdürmüş ve karmaşıklık düzeyi çeşitlilik arz eden özellikle uluslararası bankalara odaklanmıştır.

Basel - 2 metni, beş yıl süren istişare süreçleri sonucunda 2004 yılında yayımlanmış, alım satım faaliyetleri ve çifte temerrüt etkilerine ilişkin konular ile 2005 yılında güncellenmiş ve kapsamlı versiyonu ise Haziran 2006'da yayımlanmıştır. Basel - 2, herkese tek beden elbise yaklaşımı yerine, ülkelerin inisiyatiflerine bırakılan ulusal uygulama tercihleri öngörmektedir. Bu itibarla, Basel - 2 uygulamalarının etkinliği, ülkelerin kendi ulusal şartlarına uygun tercihlerini belirleyebilmesiyle sağlanabilecektir.

Basel Komitesi, resmi olarak yasal bir statüye veya otoriteye sahip olmamakla birlikte ilgili ülkelerin kamu kurumlarının üye olduğu bir organizasyondur. Komite tarafından ihdas edilen standart ve ilkeler, büyük ölçüde etkili yönlendirici tavsiyeler (soft-law) niteliğinde olup, dünya genelinde kabul görmektedir. Basel Komitesi tavsiyelerinin çoğu Avrupa Parlamentosu ve Konseyi tarafından yapılan düzenleme çalışmalarında dikkate alınmıştır.

⁴ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu Çalışma Tebliği Sayı: 1 / Ocak 2008, CRD/Basel - 2 Ülke Uygulamaları, s. 10-11.

Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi tarafından 14 Haziran 2006 tarihinde onaylanan ve 30 Haziran 2006 tarihinde AB Resmi Gazetesi'nde yayınlanan 2006/48/EC ve 2006/49/EC sayılı direktifler, yeni Basel Uzlaşısı'nın üye ülkelerde uygulanma şeklini belirleyen paralel düzenlemelerdir ve Özkaynak Gereksinimi Direktifleri (CRD) olarak isimlendirilmektedir. Özkaynak Gereksinimi Direktifleri, Basel - 2 metninde olduğu gibi üye ülkelerin yetkili otoritelerinin ulusal inisiyatiflerine bırakılan tercihler ihtiva etmektedir.

II- BASEL - 2 KRİTERLERİNİN TEMEL ESASLARI

Basel - 2'nin en önemli esaslarından biri, risk yönetiminin tek odaklı değil çok odaklı bir şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Öyle ki, banka veya kredi kuruluşları bir müşteriye ticari kredi vermek durumunda kaldığında müşterisini KOBİ, Perakende KOBİ veya Kurumsal KOBİ kategorilerinden birine dahil edecektir. Bunu yaparken de derecelendirme kuruluşlarının vereceği notlar dikkate alınacaktır. Derecelendirme kuruluşlarının notlarına göre müşterinin kredi alıp alamayacağı veya hangi maliyetle alabileceği tesbit edilecektir. Dolayısıyla, Basel - 2'nin temel esası, müşterinin kendi özel durumuna göre kredilendirilmenin de farkı şekilde uygulanabileceğidir.

Basel - 2 bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini artırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için sunulmuş önemli bir fırsattır.

Basel - 2 içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur.

Basel - 2 içerisinde risk ölçümüne ilişkin olarak basit aritmetiğe dayalı standart yöntemlerin yanısıra kredi, piyasa ve operasyonel riske ilişkin istatistiki / matematiksel risk ölçüm metodlarını içeren yöntemle bulunmaktadır.

Basel - 2 süreci aslında risk yönetimine ilişkin son yıllarda gözlemlenen gelişmelerin bir devamı niteliğindedir ve gelişmiş ülkelerde sektör standardı olarak yürütülen uygulamalar Basel - 2 ile birlikte mevzuat şekline dönüşmüştür. Ülkemizde ise henüz bu konu mevzuat niteliği taşımamakla beraber gerek bankalar gerekse Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, ilkelerin benimsenmesi yolunda tavsiye niteliğinde uygulama ve yaklaşımlar sergilemektedir. Ancak unutulmamalıdır ki, bu ilkelerin uygulanması bankalardan ziyade, kredi kullanmak isteyen işletmeleri etkileyecektir.

III- BASEL - 2 KRİTERLERİNİN AÇIKLAMASI

Yukarıdaki açıklamalar ışığında Basel - 2 kriterlerinin temel dayanaklarını üç noktada toplamak mümkündür. Bunlar: asgari sermaye ihtiyacının karşılanması, denetim otoritesinin gözden geçirmesi ve kamuyu aydınlatma ilkesine uygun davranılması ilkeleridir. Bunlardan en detaylı ve teknik olanı asgari sermaye ihtiyacının karşılanması ilkesidir. Aşağıda bu ilkeler açıklanmaya çalışılacaktır.

A) Asgari Sermaye İhtiyacının Karşlanması

Bir projenin kredilendirilmesinde Basel - 1 kriterleri üç kavramı dikkate almakta ve bunların formülasyonuna göre kredi talebinin değerlendirilmesini öngörmektedir. Buna göre, bir bankanın kredi vermesinde dikkate alınacak kavramlar özkaynak, kredi riski ve piyasa riskidir. Müşterinin kredi talebinin olumlu cevaplandırılabilmesi için özkaynakların kredi riski ile piyasa riski toplamına bölünmesi neticesinde ortaya çıkan değer, bankanın sermayesinin yüzde sekizine eşit veya daha büyük olması gerekir. Aksi takdirde kredi talebinin olumsuz karşılanması gerekir.

Basel - 2 kriterleri ise üç kavrama ilave olarak dördüncü bir kavrama yer vermektedir. Basel - 2 kriterlerine göre kredi riski ve piyasa riskine operasyonel riskin de ilave edilmesi gerekmektedir. Böylelikle, kredi tahsisi sırasında banka veya kredi kuruluşları daha seçici olmak durumunda kalacakları gibi kendi sermaye yapılarını da güçlendirmek zorunda olacaklardır. Dolayısıyla, bu kriterlerin tam olarak uygulanması durumunda banka veya kredi kuruluşlarının güçlerini artırmaları veya birleşmeleri kaçınılmaz olacaktır. Nitekim ülkemizde de bunun yansımaları görülmektedir.

Basel - 2 düzenlemesinde farklı risk kategorilerine göre sunulan hesaplama yöntemleri aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Ölçüm Yöntemlerinin Gelişmişlik Düzeyi Risk Kategorisi	Temel	Orta	Gelişmiş
Kredi Riski	<u>Standart Yaklaşım</u>	<i>Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım</i>	<i>Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım</i>
Piyasa Riski		<u>Standart Metot</u>	<u>İçsel Model (RMD)</u>
Operasyonel Risk	<u>Temel Gösterge Metodu</u>	<u>Standart ve Alternatif Standart Metot</u>	<i>Gelişmiş İçsel Ölçüm Yöntemi</i>

Kredi riski ve operasyonel risk konularında yukarıdaki tabloda yer alan yöntemlerden birçoğu ile deneme çalışmaları yapılmıştır. Piyasa riskine esas sermaye yükümlülüğü hesaplamasında Standart Metot yasal raporlamada kullanılmaktadır. Piyasa riskinin ölçümü, yurtdışı şubeler hariç, içsel model ile de gerçekleştirilmektedir. Piyasa yapıcısı bankalar için iç model kullanımının zorunlu hale getirilmesine ilişkin olarak Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nun düzenleme yapması beklenmektedir.

Düzenlemede sunulan temel yaklaşımlar, uygulanması diğerlerine göre daha kolay, orta ve gelişmiş yöntemlere göre daha az yatırımla gerçekleştirilebilecek yöntemlerdir. Temel seviyede olan yaklaşımlardan orta ve ileri seviyede olan yaklaşımlara geçebilmek için düzenleme, bankaların risk yönetim sistemlerine yönelik pek çok asgari gereklilik ortaya koymuştur. Konulan bu asgari gerekliliklerle, bankaların risk yönetim sistemlerini geliştirmeleri sağlanırken,

Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

sistemlerdeki bu gelişmeye karşılık olarak bu bankaların sermaye avantajı sağladığı görülmektedir.

Kredi riskinde, risk ağırlıklı varlıkları Orta ve Gelişmiş Yöntemler kapsamında hesaplayabilmek için Bankanın rating ve risk tahmin sistemlerinin; borçlu ve işlem karakteristikleri hakkında anlamlı bir değerlendirme ve risk ayrıştırması yapabilmesi ve risk hakkında makul sayılabilecek ölçüde doğru sayısal çıktı üretebilen bir yapıda olması şarttır. Bu ifadeyi somutlaştırmamız gerekirse;

- bir bankanın Orta ve Gelişmiş yöntemler kapsamında risk ağırlıklı varlık hesaplaması yapabilmesi için; düzenlemede belirtilen niteliklerde bir rating sistemini, hesaplamaya başlamadan önceki en az üç yıllık dönemde kullanıyor olması,
- “Temerrüt İhtimali” hesaplamaları için en az beş yıllık bir veri seti kullanması,
- “Temerrüt Halinde Kayıp” ve “Temerrüt Halinde Risk” parametrelerini, yine düzenlemede belirtilen standartlarla en az üç yıllık bir dönem için hesaplıyor ve kullanıyor olması gereklidir (sadece gelişmiş yaklaşım kapsamında).

Orta ve Gelişmiş Yöntemler kapsamında hesaplama yapabilmek için gerekli olan asgari şartlar, yukarıda sayılanlarla sınırlı değildir. Düzenleme, konuyla ilişkili daha pek çok şart ileri sürmekte ve bu şartların, daha ileri seviyedeki ölçüm yöntemlerini kullanmak isteyen bankalarca yerine getirilip getirilmediğinin kontrolünü yerel otoritelerin denetimine dahil etmektedir.

İleri ölçüm yöntemlerine geçebilmek için, Bankalarca geliştirilme aşamasında olan rating sisteminin Basel - 2 standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi ve üç yıllık kullanım süresinin dolması gerekmektedir.

Basel-2 kapsamında önerilmekte olan operasyonel risk ölçüm yöntemlerinden, Temel Gösterge Yöntemi, Standart Ölçüm Yöntemi ve Alternatif Standart Yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemlerin ortak noktası, her üç yöntemde de Bankanın gelir düzeyi üzerinden hesaplamaların yapılmasıdır. Bu yöntemler sonucu hesap edilen operasyonel riske maruz tutar değerleri takip edilmekte olup, hangi yöntem sonucu en düşük değer hesaplandığı ile ilgili analizler yapılmaktadır.

1- Asgari Sermaye İhtiyacının Karşılanmasında Kredi Riski

Kredi riski hesaplamasında kullanılan temel yöntem olan Standart Yaklaşım'da, karşı tarafın yetkili kuruluşlardan almış olduğu derecelendirme notu (ratingleri), risk ağırlığının belirlenmesinde esas alınmaktadır.

Standart yaklaşım kapsamında bankaların alacakları aşağıdaki portföyler şeklinde sınıflandırılmış ve her portföy için farklı uygulamalara yer verilmiştir:

a) Kamudan Alacaklar

Bankaların, ülke hazinelerinden ve merkez bankalarından olan alacakları, ilgili ülke hazine ve merkez bankasının dışsal derecelendirmesine bağlı olarak

İbrahim ARSLAN

risk yönetimine tabi tutulacaktır. Bir başka ifadeyle, ülkenin dünya piyasalarındaki derecelendirme notu aynı zamanda kamu borçlarının finanse edilmesinde önemli bir etken olacaktır. Buna göre, uluslararası derecelendirme notu yüksek olan ülkelerin kamu finansmanında veya hazine borçlanma kâğıtlarının teminat olarak verilmesi durumunda risk ağırlığı % 0 olarak görülecek, öte yandan, uluslararası derecelendirme notunun durumuna göre ilave teminatlar alınması gerekecektir.

Rating Notu	AAA / AA -	A + / A -	BBB + / BBB -	BB + / B -	B - altı	Ratingsiz
Risk Ağırlığı	% 0	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

Not: Risk ağırlıkları gösterimlerinde S&P Ratingleri dikkate alınmıştır.

Düzenlemeye göre banka, kendi devletinden olan yerel para cinsi alacaklarına, Ulusal Denetim Otoritesinin⁵ insiyatifi doğrultusunda, daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilecektir. Yabancı para cinsi alacaklarda ise yukarıdaki tablo esas alınacaktır. BIS, IMF, Avrupa Merkez Bankası ve AB'den olan alacaklar % 0 risk ağırlığına tabi olacaktır.

Ülkemiz kredi notunun BB- (S&P) olduğu düşünülürse, bankaların Hazine ya da Merkez Bankası'ndan olan yabancı para alacakları için % 100 risk ağırlığı uygulanması gündeme gelecektir ki bu husus ülkemiz bankaları için ciddi bir ilave sermaye ihtiyacı doğacaktır.

Farklı alacak grupları için belirlenen risk ağırlıklarının, ülkemiz uygulamalarına yansımaları ve değişik alanlarda yaratması beklenen etkileri ilerleyen bölümlerde tartışılacaktır.

Gerek "Kamudan Alacaklar" portföyü gerekse de aşağıda değinilen diğer portföyler için dikkat edilmesi gereken en önemli husus, söz konusu portföylere sadece ilgili karşı tarafa direkt olarak kullandırılmış kredilerin değil, o karşı tarafça garanti altına alınmış alacakların da dahil edilmesi gerekliliğidir.

Düzenlemenin ortaya koyduğu bu gereklilik, müşteri ve kredi bazında en detaylı bilginin (karşı taraf bilgisi, teminat, garanti v.b.) sistemce üretilmesi zorunluluğunu ortaya koymaktadır.

⁵ Bankacılık alanında her ülkenin denetim otoritesi farklılık gösterebilmektedir. Bu farklılık zamana göre de değişebilmektedir. Türkiye açısından bakılacak olursa, yürürlükteki bankacılık mevzuatı açısından bu yetki ve görev Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'na ait bulunmaktadır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun geniş yetki ve görevlerini 5411 sayılı Bankacılık Kanununun birçok maddesinde görmek mümkündür. Ancak, genel anlamda bu yetkileri veren, Bankacılık Kanununun 82. maddesinin ikinci fıkrasıdır. Bu fıkra göre "Kurum, bu Kanunla ve mevzuatla kendisine verilen düzenleme ve denetlemeyle ilgili görev ve yetkileri kendi sorumluluğu altında bağımsız olarak yerine getirir ve kullanır. Kurumun kararları yerindelik denetimine tâbi tutulamaz. Hiçbir organ, makam, merci veya kişi Kurumun kararlarını etkilemek amacıyla emir ve talimat veremez."

Ancak daha önceki yıllarda bu denetim otoritesinin Merkez Bankası, Maliye Bakanlığı, Hazine Sorumlu Devlet Bakanlığı gibi makamlarca ait olduğu da vakidir.

Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

b) Banka Riskleri

Basel Komitesi, bankalardan olan alacaklar için iki seçenek öngörmüştür. Uygulamayı yapacak olana ülkenin Ulusal Denetim Otoritesinin⁶ kararı doğrultusunda, bu iki seçenektan biri uygulanacaktır.

1.SEÇENEK						
Ülke Rating Notu	AAA / AA -	A + / A -	BBB + / BBB -	BB + / B -	B - altı	Ratingsiz
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	% 100	% 150	% 100

Birinci seçeneğe göre, bankalar için, yukarıdaki tabloda yer alan ve ülke risk ağırlığının bir derece yükseğine karşılık gelen risk ağırlıkları kullanılacaktır.

İkinci seçenekte ise karşı taraf bankanın ratingine göre belirlenmiş aşağıdaki risk ağırlığı tablosu kullanılacaktır:

2.SEÇENEK						
Banka Rating Notu	AAA / AA -	A + / A -	BBB + / BBB -	BB + / B -	B - altı	Ratingsiz
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 50	% 100	% 150	% 50
Kısa Vadeli Alacaklar İçin Risk Ağırlığı	% 20	% 20	% 20	% 50	% 150	% 20

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Sayısal Etki Çalışmaları kapsamında, bankalardan olan alacaklar için 2.seçeneğin kullanılması gerektiğini ifade etmiştir.

Burada özellik arzeden bir husus bulunmaktadır. Üç aydan kısa vadeli alacaklarda, risk ağırlığının % 20 tabanıyla sınırlı olması şartıyla, banka ratinginin karşılık geldiği risk ağırlığının bir derece daha düşüğü kullanılabilir.

c) Kamu Kuruluşlarından Alacaklar

Kamu kuruluşlarından olan alacaklar için de, bankalardan alacaklar için geçerli olan yöntemler söz konusudur. Ancak Ulusal Denetim Otoritesinin tercihinin göre, düzenlemede belirtilen kriterlere sahip bazı kamu kuruluşları için ülke hazine ve merkez bankası için kullanılan risk ağırlığı uygulanabilecektir. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, QIS Çalışmaları kapsamında, Kamu kuruluşları için ülke risk ağırlığının kullanılmasına karar vermiştir.

d) Kurumsal Riskler

Basel - 2 kapsamında Kurumsal Firma, “yıllık cirosu EUR 50 milyon ve üzerinde olan firmalar” şeklinde tanımlanmıştır. Sigorta şirketlerinden alacaklar da bu kategoride değerlendirilmektedir. Ülkemiz için hayli yüksek olan bu ciro rakamına sahip olan firmalarda risk ağırlığı, firmanın dışsal ratingine bağlı olarak aşağıdaki tabloya göre risk derecesine tabi tutulacaktır. Bu portföyde de sadece sözkonusu tanıma uyan firmalara direkt olarak kullanılan krediler değil, bu tip firmaların garantörlüğünde kullanılan krediler de yer alacaktır.

⁶ Türkiye açısından yetkili otorite Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumudur.

İbrahim ARSLAN

Rating Notu	AAA / AA -	A + / A -	BBB + / BB -	BB- altı	Ratingsiz
Risk Ağırlığı	% 20	% 50	% 100	% 150	% 100

e) Perakende Portföyü İçinde Yer Alan Alacaklar

Bu portföy kapsamına, belli şartları taşıyan şahıs ve küçük işletme kredileri dahil edilmektedir. Düzenlemede belirtilen; ürün tipi, oransal ve miktarsal büyüklük ve karşı taraf kriterlerini taşıyan alacaklar % 75 risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

f) Konut İpotekli Alacaklar

Tamamı, borçlu tarafından kullanılacak ya da kiraya verilecek olan konut üzerinde tesis edilen ipotekle teminat altına alınmış alacaklar % 35 risk ağırlığına tabi tutulacaktır.

Sermaye tahsisi açısından en avantajlı uygulamanın sözkonusu olduğu bu alacak grubunda % 35 risk ağırlığının uygulanabilmesi için düzenleme, gözetim ve denetim otoritelerine bazı görevler yüklemektedir. Yerel otoriteler bu risk ağırlığının, sadece konut amacıyla kullanılan gayrimenkullerin finansmanı için kullanılan ve konut değerlemesinin çok sıkı kurallarla yapılıp, değerlemenin sonucunda güvenli bir marj dahilinde kullanılan kredilerde geçerli olduğundan emin olmalıdır. Kriterlerin yerine getirilmediği durumlarda düzenleyici otorite standart risk ağırlığını artırmalıdır.

g) Ticari Gayri Menkul Teminatlı Alacaklar

Pek çok ülkede, ticari gayri menkul ipotekli krediler, bankacılık sektörü için sürekli sıkıntı yaratan bir aktif türü olduğundan, Basel Komitesi, bu krediler için % 100 risk ağırlığının uygun olduğu sonucuna varmıştır.

Ancak, gelişmiş ve iyi organize olmuş emlak piyasaları olan ülkelerde, kredinin bazı çok sıkı şartları taşıması durumunda % 50 risk ağırlığına tabi tutulması mümkün olmaktadır.

Uygulamaya geçiş aşmasında, herşeyden önce, sektörde ticari gayri menkul ve konut ayırımının net olarak yapılması gerektiği düşünülmektedir. İki farklı türdeki gayri menkul için kullanılan krediler için kullanılacak risk ağırlığının çok farklı olması, bu gerekliliğin nedenini ortaya koymaktadır.

h) Takipteki Krediler

Basel - 2 düzenlemesine göre, kredilerin teminatla güvence altına alınmamış olan tutarlarından geri ödemesi 90 günden fazla gecikmiş olanlar, ayrılan özel karşılıklar düşüldükten sonra aşağıdaki risk ağırlıklarına tabi tutulacaktır.

- ✓ Özel karşılığın, takipteki kredi tutarının % 20'sinden az olduğu durumda % 150 risk ağırlığı,
- ✓ Özel karşılığın, takipteki kredi tutarının % 20'sinden az olmadığı durumda % 100 risk ağırlığı,

Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

- ✓ Özel karşılığın, takipteki kredi tutarının % 50'sinden az olmadığı durumda, düzenleyici otoritenin onayıyla, % 100 risk ağırlığı yerine % 50 risk ağırlığı uygulanacaktır.

i) Diğer Aktifler

Diğer tüm aktifler % 100 risk ağırlığına tabi tutulacaklardır.

j) Bilanço Dışı İşlemler

Bilanço dışı işlemlerden; türevler, taahhütler ve gayri nakdi kredilerin, kredi eşdeğeri tutarları, Kredi Dönüştürme Faktörü⁷ (CCF) kullanılarak bulunacak ve işlemin karşı tarafına göre risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Bu durumda, örneğin, sözkonusu işlem bir banka ile yapılmış swap işlemi ise, Kredi Dönüşüm Faktörü ile hesaplanan tutar, ilgili bankanın dışsal derecelendirmesine karşılık gelen risk ağırlığı ile çarpılarak, risk ağırlıklı varlık tutarı bulunacaktır.

2- Asgari Sermaye İhtiyacının Karşılanmasında Teminatlandırma

Yeni düzenleme çerçevesinde, kabul gören teminat türleri, önerilen farklı teminat değerlendirme yöntemleri (basit yaklaşım, kapsamlı yaklaşım) için farklılık göstermektedir.

a) Basit yaklaşım kapsamında geçerli olan teminatlar

- Kredi veren banka nezdinde tutulan nakit değerler,
- Altın,
- Kabul edilen risk derecelendirme şirketleri tarafından derecelendirilmiş borçlanma senetleri;
- En düşük BB- derecesine sahip ülkelerin hazine, merkez bankası ya da kamu kuruluşlarınca çıkartılmış olan menkul kıymetler,
- Diğer kurumlar (banka ve menkul kıymet firmaları dahil) tarafından çıkarılmış BBB- ve üstü ratingli menkul kıymetler,
- Kısa vadeli borçlanma araçlarından en az A-3/P-3 derecesine sahip olanlar.
- Herhangi bir kabul edilen derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetlerinden;
 - Bir banka tarafından ihraç edilen,
 - Herhangi tanınmış bir borsaya kote olan ve
 - Birincil borç niteliğinde olanlar ile
 - Menkul kıymeti elinde teminat olarak bulunduran bankanın söz konusu kıymetin BBB- ya da A-3/P-3'den daha düşük risk derecesine sahip olması gerektiğine dair bir bilgiye sahip olmaması halinde elinde bulundurduğu menkul kıymet,

⁷ Gayrinakdi kredilerin risk ağırlıklandırılırken nominal tutarlarından daha düşük tutarlarla hesaplamaya alınmasını sağlayan bu faktörler Basel tarafından belirlenmiştir.

- Düzenleyici otoritenin, piyasa likiditesine yönelik yeterince güveninin olduğu menkul kıymetler.
- Bir ana endekse dahil hisse senetleri,
- Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kolektif yatırımlara garantiler ve yatırım fonları,
- Birim fiyatının günlük olarak açıkça kote edilmesi,
- Bu tür yatırım ve fonların sadece basit ve kapsamlı yaklaşımda teminat olarak kabul gören ürünlere yatırım yapması halinde teminat olarak kabul edilebilecektir.

b) Kapsamlı yaklaşım için geçerli olan teminatlar

- Basit yaklaşımda geçerli olan teminatlar,
- Bir ana endekse dahil olmayan ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri (hisse senedine dönüştürülebilir tahviller dahil),
- Yukarıdaki enstrümanlara yatırım yapan, transfer edilebilir menkul kıymetler kolektif yatırımları garantileri ile yatırım fonlarıdır.

c) İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Daha önce de belirtildiği gibi Basel Komitesi, kredi riski kapsamında risk ağırlıklı varlık hesaplaması için, basitten kapsamlıya doğru üç farklı yaklaşım önermiş ve risk ağırlıklı varlık hesaplamasına basit yaklaşımla başlayan bankaların, zaman içinde hesaplamalarında daha ileri yöntemleri benimsemeleri gerektiğini özellikle vurgulamıştır.

İçsel Derecelendirmeye dayalı yaklaşımda portföy ayırımı, Standart Yaklaşım kapsamında belirlenen portföy ayırımından farklılık göstermektedir. Bu yaklaşım kapsamında belirlenen temel alacak sınıfları;

- 1- Kurumsal alacaklar,
- 2- Ülke hazine ve merkez bankasından alacaklar,
- 3- Bankalardan alacaklar,
- 4- Perakende alacaklar ve
- 5- Hisse senetleridir.

Bu yaklaşım kapsamında, belirlenen alacak sınıfları için üç temel husus sözkonusudur. Bu hususlardan ilki risk unsurlarıdır.

İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım'da önem arzeden ikinci husus, risk ağırlığı fonksiyonlarıdır. Her aktif sınıfı için ayrı ayrı belirlenmiş olan bu fonksiyonlarla, risk unsurları, risk ağırlıklı varlık rakamına, dolayısıyla da sermaye ihtiyacına dönüştürülmektedir.

Üçüncü ve son husus ise asgari gerekliliklerdir. Bu gereklilikler, herhangi bir bankanın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımı kullanabilmesi için taşıması gereken asgari standartları ifade eder. Düzenlemede çok kapsamlı olarak ele alınmış olan asgari gereklilikleri taşıyan bankalar ancak yerel otoritelerinin bu hususu teyit eden onayını aldıktan sonra hesaplamalarında İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımı kullanabileceklerdir.

Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri

Yukarıda belirtilen alacak sınıflarının pek çoğunda Düzenleme, iki yaklaşım ortaya koymaktadır.

- 1- Temel İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım ve
- 2- Gelişmiş İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.

Bu yaklaşımların her ikisinde de temel ihtiyaç rating sistemidir⁸. Bankada oluşturulacak rating sistemi veya sistemleri sayesinde; kurumsal alacaklar, hazine ve merkez bankasından alacaklar, bankalardan alacaklar, perakende alacaklar ve hisse senetleri için farklı yöntemler kullanılabilir.

Herhangi bir bankanın İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım'ı kullanabilmesi için, hem başlangıçta hesaplama yöntemi seçilirken hem de takip eden dönemde sürekli olarak, bu Düzenleme kapsamında belirlenen asgari şartları taşıması gerekmektedir. Sözkonusu asgari gereklilikler; Rating sisteminin taşıması gereken özelliklerden, kamuya açıklama şartlarına kadar bir dizi detaylı standartları kapsamaktadır.

B) Denetim Otoritesinin Gözden Geçirmesi

Basel Komitesi yeni düzenlemeyle gözetim prosedürlerinin kapsamını daha geniş olarak yeniden tanımlamıştır. Basel Komitesi'nin gözetim prosedürlerine yönelik yenilikler getirmesinin temel amacı; bankaların yükledikleri riskleri karşılayacak düzeyde sermaye taşımalarını sağlamak ve kendi risklerini izleme ve yönetme konusunda daha gelişmiş teknikleri geliştirip kullanmaları yönünde teşvik edilmelerini temin etmektir.

Düzenleme, sermayenin, uygun olmayan risk kontrol mekanizmaları için bir ikame olmadığını, dahili limitlerin uygulamaya sokulması, karşılık seviyelerinin yükseltilmesi ve iç kontrollerin artırılması gibi yöntemlerle risk yönetiminin güçlendirilmesinin şart olduğunu özellikle vurgulamaktadır.

Komite, yerel gözetim ve denetim otoritelerinin, bankaların kendi sermaye ihtiyaçlarını ne ölçüde değerlendirebildiklerine yönelik incelemeler yapmalarını ve uygun gördükleri durumlarda müdahale etmelerini beklemektedir. Sözkonusu bu incelemelere ilişkin temel prensipler Düzenleme'de tespit edilmiş ve aşağıda detaylı olarak ele alınmıştır.

1. Prensip: Bankaların, risk profilleri karşısında sermayelerinin yeterliliğini değerlendirmeye yönelik içsel sistemleri ve sermaye yeterliliği seviyelerini

⁸ Rating sistemi konusunda Basel Komite tarafından bir takım kriterler belirlenmiştir. Özetle rating sistemi; anlamlı bir risk ayrıştırması yapabilmeli, temerrüt ihtimali hesaplamasına imkân sağlamalı, borçlunun ve işlemin niteliklerini dikkate almalı, modellerden ve subjektif değerlendirmelerden oluşmalıdır. En az 7 normal, 1 batık kredi derecesi bulunmalı, derece açıklamaları ve kriterler aynı tür riskleri aynı derecelere tutarlı şekilde koymaya izin verecek şekilde detaylandırılmalıdır. Bu tutarlılık, işlem kollarını, birimleri ve coğrafi bölgeleri kapsamalıdır. Rating sistemi stres testleri ile desteklenmelidir. Bankalar, rating sistemlerinin tüm detaylarını (gözden geçirme periyotları, yönetimin sistem üzerindeki gözetimini, rating kriterlerini vb.) yazılı hale getirmelidir. Borçlu ve işlem ratingleri en azından yıllık olarak yenilenmelidir. Problemlı krediler daha sık derecelendirilmelidir.

Rating tahsisleri ve periyodik gözden geçirme, kredi vermekten doğrudan fayda sağlamayan bir birim tarafından yapılmalı veya onaylanmalıdır.

korumaya ilişkin stratejileri bulunmalıdır (Sermaye Yeterliliği Değerlendirme Sistemi).

Bankalar hedefledikleri sermaye seviyesinin, hem karşı karşıya oldukları risk düzeyiyle hem de mevcut ekonomik şartlarla tutarlı olduğunu açıklayabilmelidirler. Bu tutarlılığın sağlanabilmesi için öncelikle banka yönetim kurulunun, bankanın tolere edebileceği riskleri ve seviyelerini çok net olarak ortaya koyması gereklidir. Daha sonra, bankanın karşı karşıya olduğu riskleri ve bu risklerin seviyelerini tespit edebilen bir sistemin ve bu sisteme dayalı sağlam bir sermaye değerlendirme sürecinin varlığı şarttır. Bu süreç ve sistemlerin sürekliliği; yönetim kurulu ve üst düzey yönetimin gözetimi, izleme ve raporlama ağlarının varlığı ve iç kontrolün gözden geçirmesiyle sağlanmalıdır.

Ekonomik şartların ya da bankanın faaliyette bulunduğu alanların değişmesi bankanın sermaye ihtiyacı üzerinde önemli etkiler yaratabilmektedir. Bu sebeple banka üst düzey yönetimi ile yönetim kurulu, bankanın risk profiline ve sermaye ihtiyacına yönelik düzenli raporlar almalıdır. Bu raporlar üst düzey yönetim ve yönetim kurulunun; önemli risklerin seviyesi ve trendi ile sermayeye etkilerine, sermaye değerlendirme sisteminde kullanılan varsayımların hassasiyeti ve tutarlılığına, raporlanan risk profiline dayanarak gelecekteki sermaye ihtiyacına yönelik değerlendirmeler yapabilmesine imkan sağlamalıdır.

2. Prensipten: Gözetim ve denetim otoriteleri, bankaların sermaye yeterliliği değerlendirme sistemleri ile stratejilerinin yeterliliğini gözden geçirmeli, bankanın dahili sisteminin yeterli bulunmadığı durumlarda gerekli tedbirleri almalıdır.

Gözetim ve denetim otoriteleri bankaların dahili sistemlerini; hedeflenen sermaye seviyesinin yüklenen riskler ve mevcut dış şartlarla birlikte değerlendirildiğinde yeterli olduğunu, bu seviyenin banka yönetimi tarafından sürekli olarak izlenip gözden geçirildiğini ve sermayenin içeriğinin bankanın büyüklüğü ve yürüttüğü faaliyetlerle tutarlı olduğunu tespit etmeye yönelik olarak denetlemelidirler.

Ayrıca gözetim ve denetim otoriteleri, bankaların beklenmeyen olaylara karşı ayırdıkları sermayenin düzeyi konusunda incelemeler yürütmelidirler. Bu incelemeler; geniş bir dizi harici şartlara ilişkin senaryoları, kullanılan tekniklerin sofistikeliği ve kullanılan stres testlerinin bankanın aktiviteleriyle uyumlu olup olmadığı hususlarını kapsamalıdır.

Otoriteler ayrıca, bankanın yönetim bilgilendirme sistemlerinin kalitesi ile banka yönetiminin yeni ortaya çıkan ya da değişen risklere karşı aldığı tedbirleri de gözden geçirmelidir.

3. Prensipten: Yerel otoriteler bankaların minimum sermaye yeterliliğinin üzerinde faaliyet göstermelerini beklemeli ve gerekli gördüklerinde minimum sermayenin üzerinde sermaye tutulmasını talep edebilmelidirler.

Düzenlemenin 1. Dayanağı kapsamında belirlenen minimum sermaye standardı, kredi değerliliği düşük olan bir bankanın, kredi değerliliği normal düzeyde olarak değerlendirilmesi için tespit edilmiş bir alt sınırdır. Bankaların aktivitelerinin tipi ve hacmi, normal faaliyet süreci içerisinde değişim gösterir ve bu değişime bağlı olarak risklilikleri, dolayısıyla da sermaye yeterlilik oranları

farklılaşır. Sermaye yeterlilik rasyoları, bahsi geçen değişikliklerden olumsuz etkilenen bankaların sermayelerini yükseltmeleri, özellikle piyasa şartlarının olumsuz olduğu dönemlerde maliyetli olabilir. Ayrıca bankalar, Düzenleme'nin 1. Dayanağı kapsamında ele alınmayan, kendilerine özel ya da genel ekonomik şartlardan kaynaklanan risklerle karşı karşıya kalabilirler. Sayılan tüm bu sebeplerden dolayı gözetim ve denetim otoriteleri bankaların, asgari sermaye yeterlilik oranı üzerinde bir oranla faaliyette bulunmalarını beklemelidirler.

4. Prensipten: Yerel otoriteler, erken müdahalede bulunarak sermayenin belirlenen minimum seviyenin altına düşmesini engellemeli ve bankalardan hızlı tedbir almaları konusunda talepte bulunmalıdırlar.

Otoriteler, bankaların yukarıda belirtilen prensiplere ilişkin eksikliklerinin olduğunu tespit etmeleri durumunda bir dizi tedbire başvurmalıdırlar. Bu tedbirler; bankaya yönelik gözetimin derinleştirilmesi, temettü ödemesinin sınırlandırılması, bankadan sermaye yeterliliğinin yeniden tesis edilmesi yönünde bir plan hazırlanmasının istenmesi ya da derhal sermaye arttırmasının talep edilmesi olabilir.

Tüm bu sayılan hususların bir bütün olarak dikkate alınması için bankanın stratejik planının; sermaye ihtiyacını, beklenen sermaye harcamalarını, istenen sermaye düzeyini ve harici sermaye kaynaklarını net olarak ortaya koyması gereklidir.

C) Kamuyu Aydınlatma İlkesine Uygun Davranılması

Basel Komitesi, kamuyu aydınlatma prensiplerini genişleterek, piyasa katılımcılarının bankaların risk yüklenimleri, risk değerlendirme süreçleri ve sermaye yeterlilikleri hakkında daha detaylı bilgi sahibi olabilmelerini sağlamayı amaçlamıştır.

Bankaların, bir kamuyu aydınlatma politikası olması gerektiği ifade edilen bu bölümde, Sermaye yeterliliğine yönelik kamuya açıklanacak bilgilere ilişkin çizilen genel çerçeveyi şu şekilde özetlemek mümkündür:

- **Uygulamanın kapsamı hakkında açıklama**
- **Sermaye'ye ilişkin açıklamalar**
 - Sermaye bileşenleri
 - Sermaye yeterliliği bileşenleri
- **Risk profiline ilişkin açıklamalar**
 - Genel niteliksel bilgiler
 - Kredi riski
 - Genel bilgiler
 - Portföylere ilişkin bilgiler
 - Kredi riski profili
 - Kredi riski azaltım teknikleri
 - Menkul kıymetleştirme
 - Piyasa riski
 - Operasyonel risk
 - Hisse senedi yatırımları
 - Yapısal faiz oranı riski

Bankalar, bu çerçevedeki açıklamalarını, açıklamanın niteliğine göre 3 aylık, 6 aylık ve 1 yıllık periyotlarda gerçekleştirmek durumundadırlar.

SONUÇ

Basel - 2 kriterlerinin ülkemizde ve dünyada bugüne kadarki bankacılık ve kredi verme tekniklerinde köklü bir değişime neden olması ve bu kurallara uyum sağlayamayan bankaların kredi verme, çok sayıda kredi kullanan kişi ve kuruluşun da kredi kullanma imkânlarının daralmasına sebep olması beklenmektedir.

Basel - 2'nin Bankalara Yönelik Sonuçları

Uygulamanın başlaması ile firmaların ve kullanılacak kredinin risk seviyesi doğrudan kredi maliyetini etkileyecektir. Bu noktada firmalara bağımsız denetim kuruluşları ve bankalar tarafından verilen derecelendirme notu önem kazanmaktadır. Kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka daha çok risk alacak, karşılık olarak daha çok sermaye tutacak dolayısıyla daha çok kaynağını getirdiden mahrum bırakacaktır. Bunun sonuncu olarak kredi notu düşük firmalara kullanılacak kredinin maliyeti artacaktır. Bu konu kadar önemli diğer bir faktör de henüz üzerinde tam bir mutabakat sağlanmasa ve tartışmalar devam etse de kredi teminatı olarak bugüne kadar kabul edilen müşteri çek-senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletlerinin BASEL II'de teminat olarak kabul edilmemesidir. Müşteri çek-senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri Basel I kapsamında da kabul edilmemekteydi. Basel - 2 standart yöntemi kullanan bir banka için bu bakımdan herhangi bir değişiklik olmayacaktır.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu ve Türkiye Bankalar Birliği, Türk Bankacılık sisteminde faaliyet gösteren yerli ve yabancı bankaların bir an önce alt yapılarını ve kredi tahsis süreçlerini Basel - 2 kriterlerine göre oluşturmalarını talep etmektedir. Çünkü ülkemizin uluslararası finans zincirinin dışında kalmaması için öncelikle finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların bütün bu gelişmelere hazırlanması gerekmektedir.

2005-2007 yıllarında yabancı yatırımcıların bankacılık sektöründe sürdürdüğü banka alımları ile sektördeki paylarını hızla artırmaları ve önümüzdeki dönemde kamu bankalarının özelleştirilmesi süreci ile hızlanarak devam etmesi, finans sektörünün Basel - 2 kriterlerine ve diğer uluslararası normlara uyum süresinin kısalmasını sağlayabilecektir.

Ancak, finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların kendilerini hazırlamaları tek başına yeterli bulunmamaktadır. Önemli olan, bu kriterlerin uygulanacağı, kredi kullanan reel sektörün kendisini nasıl hazırlayacağı hususu ön plana çıkmaktadır.

Basel - 2 uygulamaları, Türkiye açısından daha sağlam ve daha etkin bir Bankacılık sistemi için sunulmuş bir fırsat olarak görülmelidir. Bu hükümleri uygulamamanın ortaya çıkması muhtemel olumsuz etkileri ortadan kaldırmayacağı, aksine Basel - 2'ye makul bir sürede geçilmemesinin ilave birtakım maliyetlere neden olabileceği değerlendirilmeye alınmalıdır.

Basel - 2'nin İşletmelere Yönelik Sonuçları

Basel - 2 ile birlikte kredi kullanan KOBİ'lerin risk değerlemesi belli kurallar ve standartlar çerçevesinde yapılacağından firmalar ticari faaliyetleri ile ilgili kayıtlarını gerek teminat koşulları gerekse kullanacakları kredinin maliyeti açısından gerçekçi tutmak durumunda kalacaklardır. Söz konusu değişim bir alt yapı maliyetini de beraberinde getirdiğinden krediye ihtiyaç duyulduğunda yüksek maliyetler ve zaman kaybı yaratacak simultane bir değişim yerine planlı bir yaklaşımla zaman içinde ticari faaliyetlerinin şeffaflık anlayışı içinde kayıt altına alınması konusunda çaba harcanması gerekmektedir.

Derecelendirme'nin Önemi KOBİ'ler Tarafından Kabul Edilmelidir

Türkiye'deki bankaların çoğu kendi iç derecelendirme sistemlerini oluşturmuş olsalar da Basel - 2 ile özellikle Kurumsal Portföyde yer alan firmalar için Uluslararası Derecelendirme Kuruluşlarının verdiği notlar oldukça önem kazanacaktır. Riskin analitik anlamda belirlenmesi iyi firmanın düşük maliyetle, görece olarak kötü firmanın daha yüksek maliyetle fon bulmasına neden olacaktır.

KOBİ'ler Risklerini Yönetmek İçin Gerekli Önlemleri Almalıdır

Bir firmanın risk seviyesi ölçülürken sadece firmanın taşıdığı riskler değil firmanın bu riskleri yönetmek için aldığı önlemler de önem kazanmaktadır. Gelir ve giderleri farklı para birimlerinden oluşan bir firmanın forward işlemlerle kendini kur riskine karşı koruması riskin yönetilmesine bir örnek olarak gösterilebilir.

İşletmelerin Yerine Getirmesi Gereken Hususlar

Ülkemizde Basel – 2 kriterlerinin yürürlüğe gireceği 2009 yılından itibaren, sağlıklı bir işletme politikası sürdürmek ve kredi sağlayabilecek durumda olmak isteyen işletmelerin aşağıdaki konular üzerinde titizlikle durmaları gerekmektedir.

- Firmalar esas faaliyet konularında çalışmalıdır.
- Kayıt dışı faaliyetlerin kayıt içine alınması gerekmektedir. Bu sayede, kayıt dışılık önlenerek, artan şeffaflıkla birlikte adil rekabet ortamının sağlanması mümkün olacaktır.
- Kurumsal yönetim kültürü en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar kabul görmelidir.
- Faaliyetlerinden doğacak riskleri yönetmek için gerekli ve en uygun finansal estrümanlar kullanılmalıdır.
- Düşük maliyetli kredi kullanabilmek için Basel -2'nin öngördüğü teminat yapısına uyum sağlanmalıdır.
- Uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üretilmelidir. Böylece iyi derecelendirmeye sahip firmalara diğer firmalara göre düşük maliyetli finansman avantajı sağlanmış olacaktır.

İbrahim ARSLAN

- Uluslararası kabul görmüş mali tabloların üretilmesi ve uluslararası rekabet imkânının oluşmasına hizmet edebilmek için düzgün bir bilgi akışını sağlamak amacıyla raporlama ve veri tabanı yönetimi konusunda teknolojik alt yapı kurulmalıdır. Aynı zamanda, Nitelikli insan kaynağı için yatırım yapılmalıdır.
- Firmalarda risk kültürünün oluşması, risklerin tanınması ve yönetilebilir hale gelmesi mümkün kılınmalıdır. Bu anlamda en önemli sonuçlardan biri olarak firmaların sermaye yapılarını güçlendirmesinin yolları aranmalı ve bu husus gerçekleştirilmelidir.
- Basel - 2 altyapısı hazırlanmadan uygulamaya başlanırsa KOBİ'ler için kabus olabileceği durumu vardır.

KAYNAKLAR

Faruk Demir, Bilal Soysal, Emre Per, Ramazan Karaşahin, Ayhan Küçük, Emine Karataş, Mehmet Sarı, Rıza Tan: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumunun 1 Ocak 2008 tarihli Çalışma Tebliği, CRD/Basel - 2 Ülke Uygulamaları

Mehmet Şahin, Bahattin Hamarat: G10 - Avrupa Birliği ve OECD Ülkelerinin Sosyo-Ekonomik Benzerliklerinin Fuzzy Kümeleme Analizi İle Belirlenmesi, 22.01.2008

Mustafa Atiker : Basel - 1 ve Basel - 2, Konya Ticaret Odası, Etüd - Araştırma Servisi, Bilgi Raporu, 4.7.2005.

Akbank T.A.Ş. Kobilere ve Finansal Hizmetler,

Şekerbank T.A.Ş. Basel - 2 Uygulamalarının Kobilere Etkileri,

T.Halk Bankası A.Ş. Kobilere ve Finansal Hizmetler Konulu Seminer Notları.

www.bankaciyiz.biz,

www.bddk.org.tr,

www.deloitte.com.tr

www.econ.utah.edu/~ehrbart/erc2002/pdf/P397.pdf

www.finanskuluporg.tr

www.kobi.org.tr

www.kobifinans.com.tr

www.pwc.com

www.riskyonetimi.com

www.tbb.org.tr